

Оксана Бойко

Інститут державного управління у сфері цивільного захисту, Україна

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ: СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК

Oksana Boiko

Institute of Public Administration in the Sphere of Civil Protection, Ukraine

PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF CIVIL PROTECTION IN UKRAINE: FORMATION AND DEVELOPMENT

The article analyzes the formation and development of public administration in the field of civil protection in Ukraine, including its reform, regulatory and legal support, organizational management of all civil protection links.

The effect of the state administration on the practical results of functioning of the unified state system of civil protection of the population and the territories at different development stages has been analyzed in the research. Some problematic issues of the state administration in civil protection and means of its performance improvement taking into account the new challenges and natural or technogeneous threats, further European integration of Ukraine and decentralization of the power, have been reviewed. Gained positive experience of public administration in the field of civil protection in Ukraine will be useful in the further reform of the civil protection in accordance with European standards.

Keywords: public administration, civil defense system, emergency (situation), Ministry of Emergency Situations of Ukraine, the State Emergency Service of Ukraine, reforming public administration, European integration, decentralization.

Нові виклики та загрози техногенного і природного характеру, курс України на європейську інтеграцію зумовлюють необхідність вдосконалення та подальшого розвитку національної системи реагування на надзвичайні ситуації, як складової національної безпеки України.

Реформування системи цивільного захисту в Україні вимагає також і вдосконалення державного управління у цій сфері, внесення змін до чинного законодавства та прийняття нових нормативно – правових актів, використання досвіду державного управління і функціонування систем цивільного захисту в країнах – членах Європейського Союзу.

Зазначене потребує проведення ретельного аналізу становлення та розвитку державного управління у сфері цивільного захисту.

Актуальність цього дослідження підтверджується також тим, що напрям «Найважливіші проблеми у сфері цивільного захисту» Кабінетом Міністрів України включено до переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року¹.

Серед досліджень і публікацій, у яких висвітлюються питання становлення та розвитку державного управління у сфері цивільного захисту, особливої уваги заслуговують наукові праці таких дослідників: С. Андреева, О. Бикова, М. Болотських, П. Волянського, В. Доманського, Л. Жукової, М. Козяра, І. Криничної, В. Костенка, В. Михайлова, Є. Романченка, В. Садкового, Г. Ситника, А. Терент'євої, О. Труша та інших.

¹ *Постанова про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942, 2016* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2016-%D0%BF>> (2019, вересень, 12).

Метою статті є аналіз становлення та розвитку державного управління у сфері цивільного захисту в роки незалежності України, з урахуванням реформування єдиної державної системи цивільного захисту, вдосконалення державного управління у цій сфері в контексті європейської інтеграції України.

Стабільний стан будь-якого суспільства залежить від дієвості та ефективності державного управління, тому, на думку багатьох науковців, у XXI столітті на перший план виходить саме його ефективність та адаптованість до реалій сьогодення. Особливої актуальності це питання набуває у тих сферах, від ефективного і злагодженого функціонування яких залежать безпека, життя і здоров'я населення. До них слід віднести і сферу цивільного захисту.

З проголошенням незалежності України разом зі створенням усіх необхідних інституцій і будівництвом Української держави нагально постало питання формування національної системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

Це завдання було покладено на Штаб цивільної оборони України як центральний орган державної виконавчої влади, підвідомчий Кабінету Міністрів України, зокрема в частині забезпечення реалізації заходів щодо захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, екологічного та воєнного походження, організації готовності органів управління, військ і спеціалізованих формувань Цивільної оборони України для проведення рятувальних та інших невідкладних робіт у районах лиха та осередках ураження¹.

Враховуючи економічні та соціально-політичні зміни, обстановку в світі Цивільна оборона України теж підлягала реорганізації у державну систему з реальними можливостями ефективно і негайно впливати на будь-яку надзвичайну ситуацію техногенного, природного або воєнного характеру. Саме з цією метою на початку 1992 року війська Цивільної оборони були виведені із складу Збройних Сил України і передані у підпорядкування Штабу цивільної оборони України з усім особовим складом, озброєнням і матеріально-технічною базою. Це рішення позитивно вплинуло на здатність оперативного реагувати на надзвичайні ситуації, що виникали в Україні в перші роки після проголошення незалежності.

3 лютого 1993 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про Цивільну оборону України», де вперше було визначено, що Цивільна оборона України є державною системою органів управління, сил і засобів, що створюється для організації і забезпечення захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру. Держава як гарант цього права створює систему цивільної оборони, яка має своєю метою захист населення від небезпечних наслідків аварій і катастроф техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру. Важливо, що начальником Цивільної оборони України було визначено Прем'єр-міністра України, а функції начальників цивільної оборони на інших адміністративно – територіальних рівнях покладено на керівників відповідних органів виконавчої влади. В міністерствах, інших органах державного управління та на об'єктах народного господарства начальниками цивільної оборони визначено їх керівників².

Варто зазначити, що Цивільна оборона України створювалася як складова частина загальної оборони України і державної системи запобігання надзвичайним ситуаціям та дій у разі їх виникнення. 10 травня 1994 року Кабінетом Міністрів України затверджено Положення про Цивільну оборону України.

Штаб цивільної оборони України як центральний орган виконавчої влади в найскладніших умовах перших років незалежності забезпечив реалізацію заходів щодо захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій, а Цивільна оборона України стала важливим елементом системи національної безпеки держави.

Вдосконалюючи державне управління у сфері цивільного захисту, в 1996 році на базі Штабу цивільної оборони України та Міністерства України у справах захисту населення від наслідків аварій на Чорнобильській АЕС було створено Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (далі – МНС) – центральний орган виконавчої влади, який забезпечує проведення у життя державної політики у сфері цивільної

¹ *Постанова про питання Штабу цивільної оборони України, 1992* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/356-92-%D0%BF%3E>> (2019, вересень, 12).

² *Закон про Цивільну оборону України, 1993* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-12>> (2019, вересень, 12).

оборони, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання цим ситуаціям та реагування на них, ліквідації їх наслідків та наслідків Чорнобильської катастрофи, здійснює керівництво дорученою йому сферою управління та несе відповідальність за її стан і розвиток¹.

В 2000 році було визначено додаткові сфери, в яких МНС забезпечує формування та реалізацію державної політики – поведіння з радіоактивними відходами, керівництво рятувальною справою та формування страхового фонду документації, а також завдання запровадження єдиної системи проведення авіаційних робіт з пошуку та рятування, запобігання надзвичайним ситуаціям на водних об'єктах тощо. Зокрема, передача до складу МНС та утворення на базі Державного центру страхового фонду документації Державного департаменту страхового фонду документації як урядового органу державного управління забезпечили формування та реалізацію державної політики у сфері створення і функціонування страхового фонду документації.

Новий етап розвитку державного управління у сфері цивільного захисту розпочався з реалізацією Указу Президента України від 27 січня 2003 року № 47 «Про заходи щодо удосконалення державного управління у сфері пожежної безпеки, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій». З метою вдосконалення державного управління у цій сфері, об'єднання сил і засобів для ліквідації пожеж, аварій та катастроф від Міністерства внутрішніх справ України до МНС України передано Державний департамент пожежної безпеки, як урядовий орган державного управління, та підпорядковані йому органи управління, заклади, установи і підрозділи².

Головна суть цього реформування полягала в органічному поєднанні органів управління і сил Цивільної оборони, пожежної охорони, інших різночинних аварійно-рятувальних сил і матеріально-технічних ресурсів у єдиній державній системі цивільного захисту.

Подальшу перспективу реформування МНС України визначено Указом Президента України від 15 вересня 2003 року № 1040 «Про питання щодо перетворення військ Цивільної оборони України і державної пожежної охорони в окрему невійськову службу», на виконання якого розроблено та затверджено Державну програму перетворення військ Цивільної оборони України, органів і підрозділів державної пожежної охорони в оперативно-рятувальну службу цивільного захисту на період до 2005 року.

Відповідно до Указу Президента України від 20 квітня 2005 року № 681 до сфери управління МНС передані Державна гідрометеорологічна служба, Державний комітет України з нагляду за охороною праці та Державне спеціалізоване підприємство «Чорнобильська атомна електростанція».

З 1 січня 2006 року на підрозділи Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС покладено функцію проведення піротехнічних робіт, пов'язаних із знешкодженням вибухонебезпечних предметів, що залишилися на території України після війн, сучасних боєприпасів та підірваних засобів (крім вибухових пристроїв, що використовуються у терористичних цілях) на всій території України, за винятком територій, які надані для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військових навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил, інших військових формувань.

Значні перетворення в системі МНС відбулися в 2011 році. В рамках адміністративної реформи, з метою оптимізації системи центральних органів виконавчої влади, усунення дублювання їх повноважень, забезпечення скорочення чисельності управлінського апарату, витрат на його утримання, підвищення ефективності державного управління та на виконання Указу Президента України від 9 грудня 2010 року № 1085 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» в сфері управління МНС було ліквідовано шість урядових органів державного управління (Державна гідрометеорологічна служба, Державний департамент – Адміністрація зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення, Державний департамент пожежної безпеки, Державна інспекція цивільного захисту та техногенної безпеки, Державна авіаційна пошуково-рятувальна служба, Державний департамент страхового фонду документації). Водночас було утворено три

¹ Указ про Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, 1996 (Президент України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1005/96>> (2019, вересень, 12).

² Указ про заходи щодо удосконалення державного управління у сфері пожежної безпеки, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій 2003 (Президент України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/47/2003>> (2019, вересень, 12).

центральної органи виконавчої влади – Державну службу гірничого нагляду та промислової безпеки, Державне агентство України з управління зоною відчуження, Державну інспекцію техногенної безпеки України, спрямування та координацію діяльності яких покладено на Кабінет Міністрів України через Міністра надзвичайних ситуацій України. МНС здійснювало формування державної політики на цих напрямках, а її реалізацію забезпечували утворені центральні органи виконавчої влади.

Слід відзначити, що МНС в стислі терміни були розроблені та прийняті Верховною Радою України необхідні законодавчі і нормативно-правові акти, що регламентували функціонування національної системи цивільного захисту, порядок формування та реалізації державної політики у цій сфері, зокрема закони України «Про загальну структуру та чисельність військ Цивільної оборони України» (1998), «Про війська Цивільної оборони України» (1999), «Про аварійно – рятувальні служби» (1999), «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» (2000), «Про страховий фонд документації України» (2001) та «Про правові засади цивільного захисту» (2004).

Саме в Законі України «Про правові засади цивільного захисту» вперше з’явилося визначення терміну «цивільний захист», як системи організаційних, інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та інших заходів, які здійснюються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підпорядкованими їм силами і засобами, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, добровільними рятувальними формуваннями, що забезпечують виконання цих заходів¹.

Завершився період трансформації «цивільної оборони» в «цивільний захист», як уніфіковану систему організаційних, інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та інших заходів, що виконуються як у мирний час так і в особливий період².

2 жовтня 2012 року Верховною Радою України був прийнятий Кодекс цивільного захисту України, як єдиний систематизований законодавчий акт з питань цивільного захисту, що введений в дію з 1 липня 2013 року³.

Продовжуючи оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади, 24 грудня 2012 року Указом Президента України № 726 Міністерство надзвичайних ситуацій України та Державну інспекцію техногенної безпеки України реорганізовано в Державну службу України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС), спрямування та координацію діяльності якої покладено на Кабінет Міністрів України через Міністра оборони України (з 25 квітня 2014 року – на Кабінет Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України).

На Державну службу України з надзвичайних ситуацій покладено реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності⁴.

В наукових дослідженнях С. Андрєєва, О. Бикова, М. Болотських, П. Волянського, В. Доманського, Л. Жукової, В. Костенка, В. Михайлова, Є. Романченка відмічалися існуючі проблеми як в державному управлінні так і в питаннях функціонування єдиної державної системи цивільного захисту, зокрема часті зміни організаційної структури та підпорядкованості, невідповідність видатків державного та місцевих бюджетів на потреби цивільного захисту, незадовільне технічне оснащення підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, проблеми оповіщення населення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, створення матеріальних резервів на всіх рівнях тощо.

¹ Закон про правові засади цивільного захисту, 2004 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1859-15>> (2019, вересень, 12).

² Мартиненко, В. (2016). Щодо використання термінів “цивільна оборона” та “цивільний захист”. *Надзвичайна ситуація*, 9, 36.

³ Кодекс цивільного захисту України, 2012 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>> (2019, вересень, 12).

⁴ Постанова про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій, 2015 (Кабінет Міністрів України). Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. <<https://www.kmu.gov.ua/ua/nras/248721664>> (2019, вересень, 12).

Наразі в Україні триває реформування національної системи цивільного захисту, вдосконалення державного управління у цій сфері. Реалізуються схвалені Кабінетом Міністрів України Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України та Концепція першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ, де визначено зокрема і деякі основні напрями реформування ДСНС. Ця робота розпочалася та триває в рамках пілотних проєктів у шести областях: Вінницькій, Донецькій, Дніпропетровській, Львівській, Полтавській та Тернопільській.

Слід зазначити, що відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» Державна служба України з надзвичайних ситуацій є складовою сектору безпеки і оборони. На виконання статті 29 цього Закону Міністерством внутрішніх справ України розробляється Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, яка вноситься на розгляд Кабінету Міністрів України. Кабінет Міністрів України за результатами розгляду вносить її до Ради національної безпеки і оборони України для схвалення та подальшого затвердження указом Президента України. Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України – документ довгострокового планування, що розробляється на основі Стратегії національної безпеки України за результатами огляду громадської безпеки та цивільного захисту і визначає напрями державної політики щодо гарантування захищеності життєвоважливих для держави, суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, цілі та очікувані результати їх досягнення з урахуванням актуальних загроз, загрози національній безпеці у сферах громадської безпеки та цивільного захисту та шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів державної політики у цих сферах¹.

Однак побудова ефективної системи безпеки можлива тільки на основі використання новітніх наукових досягнень та передових технологій в системах державного, регіонального, місцевого та об'єктового рівнів управління цивільним захистом, всебічної підготовки управлінських кадрів і населення в цілому до дій в умовах надзвичайних ситуацій. Важливо запровадити найкращі стандарти управління, зокрема з використанням європейського та світового досвіду.

Значну кількість питань державного управління потрібно вирішити із урахуванням змін в територіальній організації влади в Україні. Децентралізація державного управління у сфері цивільного захисту має важливе значення, оскільки сприяє реалізації конституційного права громадян на захист життя, здоров'я та власності; передачі на рівень територіальних громад функцій, які можуть більш ефективно виконуватись на місцевому рівні.

Питання державного управління у сфері цивільного захисту в умовах реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади досліджувались в наукових працях та статтях С. Андрєєва, О. Бикова, П. Волянського, В. Доманського, М. Козяра, І. Криничної, В. Костенка, В. Михайлова, Є. Романченка, В. Садкового, Г. Ситника, О. Труша та інших.

Останнім часом кількість наукових досліджень з питань організації цивільного захисту в умовах децентралізації влади помітно збільшилась. Серед них слід відмітити наукові праці та статті О. Бабаджанової, В. Бадрака, О. Барило, А. Баштаник, В. Михайлова, А. Рогулі, Ф. Флурі, Т. Яценко та інших.

Комплексно питання безпеки громадян в умовах децентралізації на сучасному етапі, зокрема у сфері цивільного захисту, розглянуті у спільному дослідженні Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння і Женевського центру демократичного контролю над збройними силами «Безпекові аспекти політичної децентралізації в Україні: бачення, реалії та можливості»².

Зважаючи на ці та інші фактори, нагальним є питання внесення змін і доповнень в чинне законодавство, зокрема до Кодексу цивільного захисту України.

Таким чином, проведений аналіз становлення та розвитку державного управління у сфері цивільного захисту підтверджує пріоритетність цього напрямку діяльності в Україні в роки незалежності. Про це свідчить сформоване у стислі терміни чинне національне законодавство,

¹ Закон про національну безпеку України, 2018 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>> (2019, вересень, 12).

² Флурі, Ф. Бадрак, В. (2017). Безпекові аспекти політичної децентралізації в Україні: бачення, реалії та можливі наслідки. Женевський центр демократичного контролю над збройними силами. <https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Security%20Aspects%20of%20Political%20Decentralisation%20in%20Ukraine_UKR.pdf> (2019, вересень, 12).

прийняті Президентом України та Кабінетом Міністрів України рішення з питань вдосконалення державного управління, реформування системи цивільного захисту, практичні дії органів та підрозділів ДСНС за призначенням¹.

Однак подальша розбудова сучасної та потужної системи цивільного захисту в Україні, удосконалення державного управління у цій сфері потребують вжиття додаткових організаційних та практичних заходів з розв'язання наявних проблемних питань.

Наразі реалізується схвалена Кабінетом Міністрів України Стратегія реформування Державної служби України з надзвичайних ситуацій, виконання заходів якої розраховано до 2020 року. Серед основних з них: внесення змін до чинного законодавства у сфері цивільного захисту; нормативно-правове врегулювання питань здійснення державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки; імплементація національного законодавства до Директив Європейського Союзу; покладення на органи місцевого самоврядування повноважень із забезпечення пожежної безпеки населених пунктів і територій; стимулювання участі громадян у місцевій і добровільній пожежній охороні; чітке розмежування повноважень у сфері цивільного захисту з метою уникнення їх дублювання на регіональному і місцевому рівні; запровадження системи управління техногенною та пожежною безпекою на основі ризико-орієнтованого підходу; впровадження кращого досвіду державного управління у сфері цивільного захисту².

Комплекс заходів передбачено також Стратегією реформування державного управління України на 2016-2020 роки. Дуже важливо щоб під час проведення реформ, здійснення структурних змін, зокрема і в системі центральних органів виконавчої влади, не розгубити позитивне, ефективне та корисне, що накопичено в питаннях державного управління, зберегти кадровий потенціал державної служби³.

Накопичений досвід формування та реалізації державної політики у сфері цивільного захисту, удосконалення державного управління на цьому напрямку буде корисним під час подальшого реформування системи цивільного захисту в Україні з урахуванням нових викликів та загроз природного і техногенного характеру, в контексті подальшої європейської інтеграції України та децентралізації влади.

References:

1. Bolotskykh, M. V. (2013). *Derzhavne upravlinnya ta derzhavna sluzhba u sferi tsyvilnoho zakhystu* [Public administration and civil service in the field of civil protection]. Vinnytsya: Dilo. [in Ukrainian].
2. *Zakon pro natsionalnu bezpeku Ukrayiny, 2018* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [National Security Law of Ukraine, 2018 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>> (2019, September, 12). [in Ukrainian].
3. *Zakon pro pravovi zasady tsyvilnoho zakhystu, 2004* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law on Civil Principles of Civil Protection, 2004 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1859-15>> (2019, September, 12). [in Ukrainian].
4. *Zakon pro Tsyvilnu oboronu Ukrayiny, 1993* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Law on Civil Defense of Ukraine, 1993 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-12>> (2019, September, 12). [in Ukrainian].
5. *Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrayiny, 2012* (Verkhovna Rada Ukrayiny) [Code of Civil Protection of Ukraine, 2012 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>> (2019, September, 12). [in Ukrainian].
6. Martynenko, V. (2016). Shchodo vykorystannya terminiv "tsyvilna oborona" ta "tsyvilny zakhyst" [On the use of the terms "civil defense" and "civil defense"]. *Nadzvychnaya sytuatsiya* [Emergency], 9 (266), 32-39. [in Ukrainian].

¹ Болотських, М. В. (2013). *Державне управління та державна служба у сфері цивільного захисту*. Вінниця: Діло, 352.

² *Розпорядження про схвалення Стратегії реформування Державної служби України з надзвичайних ситуацій, 2017* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний сайт Кабінету Міністрів України*. <<http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249709478>> (2019, вересень, 12).

³ *Розпорядження про деякі питання реформування державного управління України, 2016* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80>> (2019, вересень, 12).

7. *Postanova pytannya Shtabu tsyvilnoyi oborony Ukrainy, 1992* (Kabinet Ministriv Ukrainy) [Resolution of the Civil Defense Staff of Ukraine, 1992 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrainy* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/356-92-%D0%BF%3E>> (2019, September, 12). [in Ukrainian].
8. *Postanova pro vnesennya zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 7 veresnya 2011 r. № 942, 2016* (Kabinet Ministriv Ukrainy) [Resolution on Amendments to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of September 7, 2011 No. 942, 2016 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrainy* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2016-%D0%BF>> (2019, September, 12). [in Ukrainian].
9. *Postanova pro zatverdzhennya Polozhennya pro Derzhavnu sluzhbu Ukrainy z nadzvychaynykh sytuatsiy, 2015* (Kabinet Ministriv Ukrainy) [Resolution approving the Regulation on the State Emergency Service of Ukraine, 2015 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Kabinetu Ministriv Ukrainy* [Official site of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. <<https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248721664>> (2019, September, 12). [in Ukrainian].
10. *Rozporyadzhennya pro deyaki pytannya reformuvannya derzhavnoho upravlinnya Ukrainy, 2016* (Kabinet Ministriv Ukrainy) [Ordinance on Some Issues of Public Administration Reform in Ukraine, 2016 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrainy* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80>> (2019, September, 12). [in Ukrainian].
11. *Rozporyadzhennya pro skhvalennya Stratehii reformuvannya Derzhavnoyi sluzhby Ukrainy z nadzvychaynykh sytuatsiy, 2017* (Kabinet Ministriv Ukrainy) [Order on Approval of the Strategy for Reforming the State Emergency Service of Ukraine, 2017 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Kabinetu Ministriv Ukrainy* [Official site of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. <<http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249709478>> (2019, September, 12). [in Ukrainian].
12. *Ukaz pro zakhody shchodo udoskonalennya derzhavnoho upravlinnya u sferi pozhezhnoyi bezpeky, zakhystu naseleння i terytoriy vid nadzvychaynykh sytuatsiy, 2003* (Prezydent Ukrainy) [Decree on Measures to Improve Public Administration in the Field of Fire Safety, Protection of Population and Territories from Emergencies 2003 (President of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrainy* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/47/2003>> (2019, September, 12). [in Ukrainian].
13. *Ukaz pro Ministerstvo Ukrainy z pytan nadzvychaynykh sytuatsiy ta u spravakh zakhystu naseleння vid naslidkiv Chornobylskoyi katastrofy, 1996* (Prezydent Ukrainy) [Decree on the Ministry of Emergencies and in the Protection of the Population from the Consequences of the Chornobyl Disaster, 1996 (President of Ukraine)]. *Ofitsiyyny sayt Verkhovnoyi Rady Ukrainy* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1005/96>> (2019, September, 12). [in Ukrainian].
14. Fluri, F. Badrak, V. (2017). Bezpekovi aspekty politychnoyi detsentralizatsiyi v Ukraini: bachennya, realiyi ta mozhyvi naslidky [Security Aspects of Political Decentralization in Ukraine: Visions, Realities and Possible Implications]. *Zhenevskyy tsentr demokratychnoho kontrolyu nad zbroynymy sylamy* [Geneva Center for Democratic Control of the Armed Forces]. <https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Security%20Aspects%20of%20Political%20Decentralisation%20in%20Ukraine_UKR.pdf> (2019, September, 12). [in Ukrainian].